STV2110 Politisk filosofi, 2025

EKSAMENSOPPGAVE

Besvar enten oppgave 1 eller oppgave 2.

OPPGAVE 1

Mary Astell: filosofisk psykologi og epistemologi

Hva mener Mary Astell om menneskers kognitive evner i sin alminnelighet og kvinners kognitive evner i særdeleshet?

OPPGAVE 2

Immanuel Kant: filosofisk psykologi og etikk

Hva mener Kant om menneskelig motivasjon og menneskelig vilje i særdeleshet?

SENSORVEILEDNING

OPPGAVE 1

Det som følger, er en (ganske) uttømmende oversikt over relevante momenter. Hvis (så godt som) alle momentene er med, og fremstillingen er klar, er besvarelsen fremragende. Det kan også blir en svært god besvarelse av et mindre utvalg momenter, dersom kandidaten behandler det som er med, grundig og reflektert.

Astell mener mennesker er en forbindelse mellom kropp og sjel. De to delene av et menneske står i konfliktfylt forbindelse med hverandre.

Kroppen er sete for (i) konative sinnstilstander av det begjærlige (lidenskapelige) slaget, og (ii) kognitive sinnstilstander av det sensorisk-perseptuelle slaget. Sjelen er sete for sjelsevnene: fornuft og vilje.

For å forstå verden, må man unngå å stole for sterkt på sansene. Men den sensorisk-perseptuelle delen av det kognitive livet er også en kilde til kunnskap – instrumentell kunnskap av den sorten som trengs for å opprettholde kroppslige funksjoner.

Alle mennesker har sjel og sjelsevner, herunder kognitive evner, av det samme slaget, men alle sjeler er ikke like godt rustet til å forstå verden, og noen er ikke rustet til å forstå den i det hele tatt.

Et viktig spørsmål er hvorvidt det er sammenheng mellom kjønn og kognitive evner, og om kvinner som gruppe er dårligere rustet enn menn til å forstå verden. Astell ønsker ikke å gi kvinner større intellektuell selvtillit enn deres sevner borger for. Kvinner bør ikke forsøke å forstå mer enn de er stand til å forstå. Men kvinner er i stand til å forstå mye – antagelig like mye som menn. Kvinner legger allerede for dagen evner som duger til mer enn det kvinner flest bruker sine evner til.

Kvinner bør sørge for å utvide sin erfaringsverden.

Også sosiale og materielle omstendigheter kan ha noe å si for hvor godt et menneske vil kunne utfolde seg, og hvor rik hennes erfaringsverden er. I sin alminnelighet bør mennesker forsone seg med omstendighetene de lever under (som gjerne er Guds forordning), men det hender det er på sin plass å forsøke å forandre omstendighetene. Det må gjøres på en “ærefull” måte.

OPPGAVE 2

Det som følger, er en (ganske) uttømmende oversikt over relevante momenter. Hvis (så godt som) alle momentene er med, og fremstillingen er klar, er besvarelsen fremragende. Det kan også blir en svært god besvarelse av et mindre utvalg momenter, dersom kandidaten behandler det som er med, grundig og reflektert.

Kant mener mennesker har «begjærevne» og, mer allment, «empiriske motiver», det vil si motiver som vekkes og næres av erfaring.

Mennesker har fornuft som kan hjelpe dem til å finne måter å tilfredsstille empiriske motiver på. Fornuften kan også «forfine» empiriske motiver, fordi den setter mennesker i stand til å tenke over hvordan de best kan oppnå lykke, som alle ønsker seg.

Fornuften gir dessuten mennesker trang til å leve slik de har plikt til å leve, og fornuften planter en bestemt pliktforståelse i dem: den tanken at man skal tillate seg å gjøre det man (på grunn av et empirisk motiv) gjerne vil gjøre i en bestemt situasjon, bare hvis man samtidig tillater at alle oppfører seg på den samme måten i situasjoner av det samme slaget.

Alle mennesker har, i kraft av at de har fornuft, trang til å luke ut «maksimer» som er uforenlige med «det kategoriske imperativ». Menneskers empiriske motiver står i veien for trangen til å leve på den rette måten. Især kan ønsket om å oppnå lykke svekke trangen til å gjøre man anser for å være ens plikt.

Kant fremholder at bare det som gjøres av plikt, uten noen som helst «empirisk» tilskyndelse, kaller på vår aktelse, mens alt som ellers er fortjenestefullt, bare er noe vi kan «anerkjenne» eller «synes om».

I den grad mennesker lever på den måten (iv) hentyder til, behandler de hverandre som mål i seg selv, og ikke bare som midler. Slik kan et «formålenes rike» komme i stand. (Men Kant tror, eter alt å dømme, ikke at den «moralske forbedringen av mennesker» alene kan gi oss et «formålenes rike». Det siste poenget finnse ikke i pensumlitteraturen.)